

Drs. J.P. Bijl

DE SINT ELISABETHSVLOED VAN 18 EN 19 NOVEMBER 1421
Focus op de Grote Waard en de huidige zuidoosthoek van de Hoeksche Waard

Inhoudsopgave

Voorwoord

1. De Sint Elisabethsvloed van 18 en 19 november 1421. Het retabel

- 1.1. Een beeld van de overstroming van de Grote Waard in 1421
- 1.2. Bespreking van het Dordtse retabel
- 1.3. Latere afbeeldingen
- 1.4. De localisering en datering van het Dordtse retabel
- 1.5. Samenvatting

2. Een blik op de Grote Waard

- 2.1. Naam en vorming
- 2.2. Agrarische mogelijkheden op de veengrond
- 2.3. Turfwinning. Moertering of selnering
  - 2.3.1. Turfwinning (ten behoeve van brandstof)
  - 2.3.2. Moertering of selnering (zoutwinning)
- 2.4. Waterhuishouding en beheersing via sluizen
- 2.5. Dijkdoorbraken en wielen
- 2.6. Samenvatting

3. Alarmbellen voorafgaande aan de Sint Elisabethsvloed van 1421

- 3.1. Inleiding
- 3.2. Oorzaken voor de teloorgang van de Grote Waard
- 3.3. Dijkinbraken en problemen bij sluizen
- 3.4. Samenvatting

4. Wat is er gebeurd in de nacht van 18 op 19 november 1421?

- 4.1. Een beeld uit een oude beschrijving
- 4.2. Latere getuigenissen
- 4.3. Latere beschrijvingen
- 4.4. In één klap of in fasen?
- 4.5. Samenvatting

5. Wat gebeurde er na 1421?

- 5.1. Pogingen tot herstel van de dijken en de polders van de Grote Waard
- 5.2. Samenvatting

6. De bodem van de Grote Waard vanaf 18 en 19 november 1421

- 6.1. Archeologisch onderzoek op het Eiland van Dordt

- 6.2. De inbraak van zout- en zoet water
- 6.3. De Verdronken Grote Waard
- 6.4. Samenvatting

7. De situatie in de zuidwesthoek van de Grote Waard na 1421

- 7.1. Het Oudeland van Strijen
- 7.2. Bonaventura
- 7.3. Nieuw-Strijen. Uiterdijk en het Land van Essche
- 7.4. Samenvatting

8. Informatie over enkele kerkgebouwen

- 8.1. Schriftelijke bronnen
  - 8.1.1. Wieldrecht
  - 8.1.2. Weede
  - 8.1.3. Leijderkerk
- 8.2. Ontdekking van de resten van een kerktoren bij Dordrecht
- 8.3. Zichtbare en onzichtbare resten van kerkgebouwen in de zuidoosthoek van de Hoeksche Waard
  - 8.3.1. De parochiekerk van Strijen
  - 8.3.2. Het kerkhof van Broek
  - 8.3.3. Het kerkhof beschreven door A.G. de Groot
  - 8.3.4. Het kerkhof beschreven door L. van Ollefen
- 8.4. Samenvatting

9. Het dorp Broek voor en na de Sint Elisabethsvloed

- 9.1. Etymologische verklaring van de naam ‘Broek’
- 9.2. Broek na 1421
- 9.3. Zijn er nog namen die herinneren aan Broek?
- 9.4. De parochie Broek
- 9.5. Samenvatting

10. Het dorp Weede voor en na de Sint Elisabethsvloed

- 10.1. Etymologische verklaring van de naam ‘Weede’
- 10.2. Een beeld van het kerkdorp Weede
- 10.3. Het ambacht Weede
- 10.4. De grens van Weede en Strijen
- 10.5. De parochie Weede
- 10.6. De ‘wacht’ bij Cillaarshoek
- 10.7. De parochiekerk van Weede
- 10.8. Samenvatting

11. Het dorp Wieldrecht voor en na de Sint Elisabethsvloed

- 11.1. Etymologische verklaring van de naam ‘Wieldrecht’
- 11.2. De grenzen van Wieldrecht
  - 11.2.1. De noordgrens van Wieldrecht werd gevormd door de rivier de Maas
  - 11.2.2. Aan de oostzijde grensde Wieldrecht aan het ambacht Twintighoeven
  - 11.2.3. De zuidgrens van het ambacht Wieldrecht
  - 11.2.4. De westgrens met het ambacht Weede
- 11.3. Het kerkdorp Wieldrecht

- 11.3.1. De gegevens uit primaire bronnen
- 11.3.2. Welke parochiekerk in 'Putte' kan de stenen uit Wioldrecht hergebruikt hebben?
  - 11.3.2.1. Weede?
  - 11.3.2.2. Moerkerken (Mijnsheerenland)?
  - 11.3.2.3. Strijen?
- 11.4. Het mysterie van Van Ollefen (1793)
- 11.5. Het verslag van Van Ollefen. Puntsgewijze analyse en conclusies
- 11.6. Welk kerkdorp werd door Van Ollefen beschreven?
  - 11.6.1. Het probleem
  - 11.6.2. De loop van de Maas vanaf het 11^e bolbaken naar Maasdam
  - 11.6.3. De naam en de locatie van het kerkdorp uit Van Ollefen
  - 11.6.4. WieLdrecht MaCh Water beCLagen
- 11.7. Samenvatting

12. De locatie van de drie verdwenen dorpen

- 12.1. Drie locaties
  - 1. Het kerkhof ten zuidoosten van het dorp Strijen
  - 2. Het kerkhof ten noordoosten van het dorp Strijen
  - 3. Het kerkhof ten zuidwesten van het dorp 's-Gravendeel
- 12.2. Samenvatting

13. De verbeelding

- 13.1. Een narratieve verbeelding van de dijkdoorbraak in de zuidwesthoek van de Grote Waard op 18 en 19 november 1421
- 13.2. Een getekende verbeelding van de dijkdoorbraak in de zuidwesthoek van de Grote Waard op 19 november 1421

Algemene slotnoten

- 1. Retabel
- 2. Legende en ontlegendarisering
- 3. Een stormvloed?
- 4. De Paasstijl
- 5. Charter of oorkonde? Primaire en secundaire bronnen
- 6. Het getuigenis
- 7. Leijderkerk en Leijderambacht
- 8. Bonaventura
- 9. Graven en één gravin van Holland
- 10. Sint Elisabeth

Geraadpleegde literatuur en archieven